שיראי דמלכא. מעילים של מלך: **דאצטליק.** נחלק לב׳. ודוגמתו בהעור והרוטב (חולין קכד.) דלצקי מלצק: **יעצו עליך רעה.** והם הלחיים פה שיעץ עליך רעה: **חרון אף.** ניכר כחוטם שמתחמם ומוציא הבל על כן הוא קרוי חרון אף: **לא תצטרך למעשה ידיך.** שתתעשר: **באדרותא מיתת.** בכבוד ובהדר תמות: **אמו כעל.** דומיא דשמן שהוא בתוך הזית השקה את אמו: **קטיף לי כוכבא.** עקרתי כוכב בחלום: **גנבת.** שנמשלו לכוכבים: [ו]**נערה המאורסה.** היו רגילין לעשות לה חופה של הדס בכניסתה לחופה וקורין לה הינומא כדאמרינן בכתובות (דף טו:) שיצאתה בהינומא וראשה פרוע: **טונא דאסא.** טולא דאסא: (ב) **שכבי משלחת.** מתים הפשטת: **אם כן.** דלית לך התם נכסי ואבוך לא שכיב התם: **קפא.** דאמרי לך היא כשורא שבלשון פרס ויון קורין לכשורא קפא: **דיקא.** הוא עשרה שבלשון יוני קורין לעשרה דיקא. והכי אמרי לך יש לך ממון בקורה עשירית: **דריש עשרה.** קורה שבראש עשרה: **שלש שלומות הם.** שלש חלומות המבשרים שלום: **ופרשו כאשר כסיר.** אלמא פורענותא היא: **ובכל קנינך.** לשון מרובה הוא אף קנים הרבה קנה של בינה הוא: **קרא קורא קירא קניא.** קרא דלעת כדאמרינן לקמן הרואה דלועין בחלום ירא שמים הוא לשון דלו עיני למרום (ישעיה לח): **קורא.** רך הגדל בענפי הדקל בכל שנה כדרך שאר אילנות ולשנה שניה הוא מתקשה ונעשה עץ: **קירא.** שעוה: **קניא.** קנה: **האוכל מבשרו.** בחלום: **בין ברדוף.** כשהוא רץ: **נס עלה.** קרוב לנוטריקון של גמל: **פלא נעשה לו.** כמו שנעשה לפינחס כדאמרינן בסנהדרין (דף פב:):

דמפרג

שיראי דמלכא כפיתו תרין ארזי בחבלא אסור חד כרעיה לחד ארזא וחד כרעיה לחד ארזא ושרו לחבלא עד דאצטליק (א) רישיה [א]אזל כל חד וחד וקם אדוכתיה ואצטליק ונפל בתרין שאל בן דמא בן אחותו של ר׳ ישמעאל את ר׳ ישמעאל ראיתי שני לחיי שנשרו אמר שני גדודי רומי יעצו עליך רעה ומתו אמר ליה בר קפרא לרבי ראיתי חוטמי שנשר אמר ליה חרון אף נסתלק מכך אמר ליה ראיתי שני ידי שנחתכו אמר ליה לא תצטרך למעשה ידיך אמר ליה ראיתי ב׳ רגלי שנקטעו אמר ליה על סוס אתה רוכב חזאי דאמרי לי באדר מיתת וניסן לא חזית אמר ליה באדרותא מיתת ולא אתית לידי נסיון אמר ליה ההוא צדוקי לר׳ ישמעאל ראיתי שאני משקה שמן לזיתים אמר ליה בא על אמו אמר ליה חזאי דקטיף לי כוכבא אמר ליה בר ישראל גנבת אמר ליה חזאי דבלעתי לכוכבא אמר ליה בר ישראל זבנתיה ואכלת לדמיה אמר ליה חזאי עיני דנשקן אהדדי אמר ליה בא על אחותו אמר ליה חזאי דנשקי סיהרא אמר ליה בא על אשת ישראל אמר ליה חזאי דדריכנא בטונא דאסא אמר ליה בא על נערה המאורסה אמר ליה חזאי טונא מעילאי והוא מתתאי אמר ליה משכבך הפוך אמר ליה חזאי עורבי דהדרי לפורייה אמר ליה אשתך זנתה מאנשים הרבה אמר ליה חזאי יוני דהדרי לפורייה אמר ליה נשים הרבה טמאת אמר ליה חזאי דנקיט תרי יוני ופרחן אמר ליה תרתי נשי נסבת ופטרתינון בלא גט אמר ליה חזאי דקליפנא ביעי אמר ליה שכבי קא משלחת אמר ליה כולהו איתנהו בי בר מהא דליתיה אדהכי והכי אתיא האי איתתא ואמרה ליה האי גלימא דמכסא דגברא פלוני הוא דמית ואשלחתיה אמר ליה חזאי דאמרי לי שבק לך אבוך נכסי בקפודקיא אמר ליה אית לך נכסי בקפודקיא אמר ליה לאו אזל אבוך לקפודקיא אמר ליה לאו אם כן קפא כשורא דיקא עשרה זיל חזי קפא דריש עשרה שהיא מלאה זוזי אזל אשכח שהיא מלאה זוזי אמר רבי חנינא הרואה באר בחלום רואה שלום שנאמר [1]ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים ר׳ נתן אומר מצא תורה שנאמר [2]כי מוצאי מצא חיים וכתיב הכא באר מים חיים רבא אמר חיים ממש אמר רבי חנן שלש שלומות הן נהר צפור וקדרה נהר דכתיב [3]הנני נוטה אליה כנהר שלום צפור דכתיב [4]כצפרים עפות כן יגן ה׳ צבאות וגו׳ קדרה דכתיב [5]ה׳ תשפות שלום לנו אמר ר׳ חנינא ובקדרה שאין בה בשר [ב]שנינו [6]ופרשו כאשר בסיר וכבשר בתוך קלחת אמר ר׳ יהושע בן לוי הרואה נהר בחלום ישכים ויאמר הנני נוטה אליה כנהר שלום קודם שיקדמנו פסוק אחר [7]כי יבא כנהר צר הרואה צפור בחלום ישכים ויאמר כצפרים עפות כן יגן וגו׳ קודם שיקדמנו פסוק אחר [8]כצפור נודדת מן קנה וגו׳ הרואה קדרה בחלום ישכים ויאמר ה׳ תשפות שלום לנו קודם שיקדמנו פסוק אחר [9]שפות הסיר שפות הרואה ענבים בחלום ישכים ויאמר [10]כענבים במדבר קודם שיקדמנו פסוק אחר [11]ענבימו ענבי רוש הרואה הר בחלום ישכים ויאמר [12]מה נאוו על ההרים רגלי מבשר קודם שיקדמנו פסוק אחר [13]על ההרים אשא בכי ונהי הרואה שופר בחלום ישכים ויאמר [14]והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול קודם שיקדמנו פסוק אחר [15]תקעו שופר בגבעה הרואה כלב בחלום ישכים ויאמר [16]ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו קודם שיקדמנו פסוק אחר [17]והכלבים עזי נפש הרואה ארי בחלום ישכים ויאמר [18]אריה שאג מי לא יירא קודם שיקדמנו פסוק אחר [19]עלה אריה מסבכו הרואה תגלחת בחלום ישכים ויאמר [20]ויגלח ויחלף שמלותיו קודם שיקדמנו פסוק אחר (כי) [21]אם גלחתי וסר ממני כחי הרואה באר בחלום ישכים ויאמר [22]באר מים חיים קודם שיקדמנו פסוק אחר [23]כהקיר ביר מימיה הרואה קנה בחלום ישכים ויאמר [24]קנה רצוץ לא ישבר קודם שיקדמנו פסוק אחר [25]הנה בטחת [ג]לך על משענת הקנה הרצוץ תנו רבנן הרואה קנה בחלום יצפה לחכמה שנאמר [26]קנה חכמה קנים יצפה לבינה שנאמר [26]ובכל קנינך קנה בינה אמר רבי זירא קרא קורא קירא קניא כולהו מעלו לחלמא תניא אין מראין דלועין אלא למי שהוא ירא שמים בכל כחו הרואה שור בחלום ישכים ויאמר [27]בכור שורו הדר לו קודם שיקדמנו פסוק אחר [28]כי יגח שור את איש תנו רבנן חמשה דברים נאמרו בשור האוכל מבשרו מתעשר נגחו הויין ליה בנים שמנגחים בתורה נשכו יסורין באים עליו בעטו דרך רחוקה נזדמנה לו רכבו עולה לגדולה והתניא רכבו מת לא קשיא הא דרכיב הוא לתורא הא דרכיב תורא לדידיה הרואה חמור בחלום יצפה לישועה שנאמר [29]הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא עני ורוכב על חמור הרואה חתול בחלום באתרא דקרו ליה שונרא נעשית לו שירה נאה שינרא נעשה לו שינוי רע הרואה ענבים בחלום לבנות בין בזמנן בין שלא בזמנן יפות שחורות בזמנן יפות שלא בזמנן רעות הרואה סוס [ד]לבן בחלום בין בנחת בין ברדוף יפה לו אדום בנחת יפה ברדוף קשה הרואה ישמעאל בחלום תפלתו נשמעת ודוקא ישמעאל בן אברהם אבל טייעא בעלמא לא הרואה גמל בחלום מיתה נקנסה לו מן השמים והצילוהו ממנה אמר רבי חמא ברבי חנינא מאי קראה [30]ואנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה רב נחמן בר יצחק אמר מהכא [31]גם ה׳ העביר חטאתך לא תמות הרואה פינחס בחלום פלא נעשה לו [ה]הרואה פיל בחלום פלאות נעשו לו פילים פלאי פלאות נעשו לו והתניא כל מיני חיות יפין לחלום חוץ מן הפיל ומן הקוף לא קשיא הא

תורה אור השלם

1. ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים: בראשית כו יט
2. כי מצאי מצא חיים ויפק רצון מיי: משלי ח לה
3. כי כה אמר יי הנני נטה אליה כנהר שלום וכנחל שוטף כבוד גוים וינקתם על צד תנשאו ועל ברכים תשעשעו: ישעיהו סו יב
4. כצפרים עפות כן יגן יי צבאות על ירושלם גנון והציל פסח והמליט: ישעיהו לא ה
5. יי תשפת שלום לנו כי גם כל מעשינו פעלת לנו: ישעיהו כו יב
6. ואשר אכלו שאר עמי ועורם מעליהם הפשיטו ואת עצמתיהם פצחו ופרשו כאשר בסיר וכבשר בתוך קלחת: מיכה ג ג
7. וייראו ממערב את שם יי וממזרח שמש את כבודו כי יבוא כנהר צר רוח יי נססה בו: ישעיהו נט יט
8. כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו: משלי כז ח
9. ומשל אל בית המרי משל ואמרת אליהם כה אמר אדני אלהים שפת הסיר שפת וגם יצק בו מים: יחזקאל כד ג
10. כענבים במדבר מצאתי ישראל כבכורה בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם המה באו בעל פעור וינזרו לבשת ויהיו שקוצים כאהבם: הושע ט י
11. כי מגפן סדם גפנם ומשדמות עמרה ענבמו ענבי רוש אשכלת מררת למו: דברים לב לב
12. מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה אמר לציון מלך אלהיך: ישעיהו נב ז
13. על ההרים אשא בכי ונהי ועל נאות מדבר קינה כי נצתו מבלי איש עבר ולא שמעו קול מקנה מעוף השמים ועד בהמה נדדו הלכו: ירמיהו ט ט
14. והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האבדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו ליי בהר הקדש בירושלם: ישעיהו כז יג
15. תקעו שופר בגבעה חצצרה ברמה הריעו בית און אחריך בנימין: הושע ה ח
16. ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשנו למאיש ועד בהמה למען תדעון אשר יפלה יי בין מצרים ובין ישראל: שמות יא ז
17. והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה והמה רעים לא ידעו הבין כלם לדרכם פנו איש לבצעו מקצהו: ישעיהו נו יא
18. אריה שאג מי לא יירא אדני אלהים דבר מי לא ינבא: עמוס ג ח
19. עלה אריה מסבכו ומשחית גוים נסע יצא ממקמו לשום ארצך לשמה עריך תצינה מאין יושב: ירמיהו ד ז
20. וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור ויגלח ויחלף שמלתיו ויבא אל פרעה: בראשית מא יד
21. ויגד לה את כל לבו ויאמר לה מורה לא עלה על ראשי כי נזיר אלהים אני מבטן אמי אם גלחתי וסר ממני כחי וחליתי והייתי ככל האדם: שופטים טז יז
22. מעין גנים באר מים חיים ונזלים מן לבנון: שיר השירים ד טו
23. כהקיר ביר מימיה כן הקרה רעתה חמס ושד ישמע בה על פני תמיד חלי ומכה: ירמיהו ו ז
24. קנה רצוץ לא ישבור ופשתה כהה לא יכבנה לאמת יוציא משפט: ישעיהו מב ג
25. עתה הנה בטחת לך על משענת הקנה הרצוץ הזה על מצרים אשר יסמך איש עליו ובא בכפו ונקבה כן פרעה מלך מצרים לכל הבטחים עליו: מלכים ב יח כא
26. ראשית חכמה קנה חכמה ובכל קנינך קנה בינה: משלי ד ז
27. בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדו אפסי ארץ והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה: דברים לג יז
28. וכי יגח שור את איש או את אשה ומת סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו ובעל השור נקי: שמות כא כח
29. גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלם הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע הוא עני ורכב על חמור ועל עיר בן אתנות: זכריה ט ט
30. אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה ויוסף ישית ידו על עיניך: בראשית מו ד
31. ויאמר דוד אל נתן חטאתי ליי ויאמר נתן אל דוד גם יי העביר חטאתך לא תמות: שמואל ב יב יג

מסורת הש״ס

א) [פי׳ בע״י], ב) [שאלתר כל״ל וכ״ה בילקוט ישעיה סוף רמז לט], ג) כד״י חסר מלת לך והוא קרא בישעיה ל״ו, ד) [ע׳ סנהדרין לג.], ה) [לקמן נז:], ו) [ד״ה נערה אחר ד״ה טונא].

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ עד דאצטליק אמר רבה לא מצלאה ליה עד דאצטליק רישיה אזל וכו׳ ואצטליק רישיה ונפל בתרין: (ב) רש״י ד״ה טונא וכו׳ דאסא הס״ד ואח״כ מ״ה משכבך הפך באותה נערה היא מלמעלה והוא מלמטה הס״ד ואח״כ מ״ה שכבי קא משלחת:

רב ניסים גאון

דתני רב יוסף אין מראין דלועין אלא ליראי שמים. כבר שאלני עליה תלמיד מבני ספרד היש לה טעם ואני לא קבלתי בה כלום וגם לא נשאלתי עליה קודם לכן מעולם ונמתי לו כי זאת קבלה היא ביד החכמי׳ ולא נודע לי שהזכירו בה טעם אבל נראין הדברים בעיני שאפשר שיהו דומים יראי שמים לדלועין שכשם שהדלועין אין בכל פירות הארץ גדולים מהם ואעפ״כ אינן מתנשאין על הארץ אלא כל זמן שהן גדלין ופרין הן מוסיפין נמיכות בארץ כך הן יראי שמים אין כל הבריות שמעלתו גבוהה ממעלתם ולא עדיף מהם כדדרשינן בהאי פסוקא (איוב כח) הן יראת ה׳ היא חכמה וסור מרע בינה שכן בלשון יוני קורין לאחת הינא לפי שמפורש בפ׳ ב״מ (שבת דף לא) ואעפ״כ כל זמן שמוסיף להן הקב״ה גדולה וכבוד ונשיאות הן מוסיפין ענוה ונמיכו׳ בענין שמפורש במדרש ילמדנו רבינו שהתורה [א]סולמה ענוה דכתיב (משלי כב) עקב ענוה יראת ה׳ ובתורה יראה דכתיב (תהלים קיא) ראשית חכמה יראת ה׳ ובפרק יציאות השבת בגמ׳ דבני מערבא (הלכה ג) אמר ר׳ יצחק בן אלעזר כל שעשת חכמה עטרה לראשה עשת ענוה עקב לסולייסה דכתיב ראשית חכמה יראת ה׳ וכתיב עקב ענוה יראת ה׳ ובגמ׳ דידן בסוף פירקא דכיסוי הדם (חולין דף פט) אמר הקב״ה לישראל חושק אני בכם שאפי׳ בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעיטין עצמכם לפני נתתי גדולה לאברהם אמר (בראשית יח) ואנכי עפר ואפר נתתי גדולה למשה ואהרן אמרו (שמות טז) ונחנו מה נתתי גדולה לדוד אמר (תהלים כב) ואנכי תולעת ולא איש ולפיכך אפשר שתהא כוונתן של חכמים בדימוי יראי שמים לדלועים בשביל הדבר הזה ועוד נשמענה מגופה של מלה דלועין דלו עיני למרום וזו היא מדת יראי שמים כמו שאמר חזקיה (ישעיה לח) דלו עיני למרום כלומר שהן בוטחין בו ומצפין אליו ומחכים לטובו והיה ישר בעיני השואל זה הפירוש גם בעיני כל התלמידים שהיו לשם ולפיכך כתבתיו בזה המקום:

א) סולמה כ״ה לפנינו במהדורא כראשית.